

UO‘K: 329.7

**SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTI ISTIQBOLLARI: O‘ZBEKISTON
YONDOSHUVLARI****ПЕРСПЕКТИВЫ ШАНХАЙСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СОТРУДНИЧЕСТВА:
ПОДХОДЫ УЗБЕКИСТАНА****PROSPECTS OF THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION: UZBEKISTAN'S
APPROACHES****Nurimbetov Raxmatulla**

s.f.f.d (PhD) Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti tadqiqotchisi

Annotatsiya

Maqolada Shanxay hamkorlik tashkilotining (SHHT) O‘zbekiston Respublikasi tashqi siyosatida tutgan o‘rni va ahamiyati ochib berilgan. Hozirgi bosqichda SHHT oldida turgan eng ustuvor masalalar uning faoliyatini takomillashtirish va isloh qilish ekanligi asoslanib, O‘zbekistonning mazkur jarayonlarga nisbatan yondashuvlari batafsil yoritib berilgan.

Аннотация

В статье раскрывается роль и значение Шанхайской организации сотрудничества (ШОС) во внешней политике Республики Узбекистан. Исходя из того, что наиболее приоритетными вопросами, стоящими перед ШОС на современном этапе, являются совершенствование и реформирование ее деятельности, подробно освещены подходы Узбекистана к этим процессам.

Abstract

The article reveals the role and place of the Shanghai Cooperation Organization (SCO) in the foreign policy of the Republic of Uzbekistan. Based on the justification of the issue of reforming and improving the activities of the SCO as priority issues on the organization's agenda, Uzbekistan's fundamental approaches to this issue are revealed.

Kalit so‘zlar: SHHT, O‘zbekiston, tashqi siyosat, SHHT islohoti, serqirrali ko‘p tomonlama hamkorlik.

Ключевые слова: ШОС, Узбекистан, внешняя политика, реформирование ШОС, многостороннее сотрудничество.

Key words: The SCO, Uzbekistan, foreign policy, the SCO reform, multilateral cooperation.

KIRISH

Ochiqlik va konstruktivlikka asoslangan pragmatik tashqi siyosat yuritayotgan O‘zbekiston Respublikasining ko‘ptomonlama diplomatiyasida xalqaro va mintaqaviy tashkilotlarning o‘rni va roli ortib bormoqda. Ular bilan samarali muloqot va hamkorlik mamlakatimiz oldida turgan muhim tashqi siyosiy vazifalarni hal qilishga ko‘maklashmoqda, mamlakatimiz va mintaqamizning barqaror rivojlanishiga qaratilgan muhim tashabbuslarni xalqaro ko‘lamda ilgari surishga va ularni muvaffaqiyatli amalga oshirish orqali xalqaro nufuzi va imijini ortishga xizmat qilmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning Taraqqiyot Strategiyasida mamlakatimizning tashqi siyosatidagi ustuvor vazifalari qatorida “Hamkor mamlakatlar bilan hamda xalqaro tashkilotlar doirasida mintaqaviy va global masalalar bo‘yicha muvozanatli, doimiy muloqot olib borish, ular bilan ikki va ko‘p tomonlama uchrashuvlar o‘tkazish, siyosiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda hamda turli darajadagi maslahatlashuvlarni tashkil etish”, shuningdek “Mintaqaviy tashkilotlar doirasida O‘zbekistonning milliy manfaatlarini faol ilgari surish” ekanligi ta’kidlanadi.

Bunday tashkilotlar orasida Shanxay hamkorlik tashkiloti alohida ahamiyat kasb etadi. Birinchidan, mamlakatimiz ushbu tuzilmaning 6 nafar ta’sischi davlatlaridan biri bo‘lib, uning institutsional rivojlanishiga katta hissa qo‘shib kelmoqda. Ikkinchidan, qariyb yarim chorak davr ichida SHHT Markaziy Osiyoda “xavfsizlikni mustahkamlash orqali iqtisodiy rivojlanish” konsepsiyasi asosida mintaqamizda strategik barqarorlikni va geosiyosiy muvozanatni

ta'minlashga ijobiy hissa qo'shib kelmoqda. Uchinchidan, mazkur tashkilot O'zbekistonning Markaziy Osiyodagi eng yaqin qo'shnilari, an'anaviy sheriklari Rossiya va Belarus, shuningdek Xitoy, Hindiston, Eron, Pokiston kabi global va mintaqada muhim ahamiyat kasb etuvchi mamlakatlarni o'z ichiga olgan (jami 9 nafar doimiy a'zo va 3 nafar kuzatuvchi davlat). Qolaversa, tuzilmada muloqot bo'yicha sherik maqomida ishtirok etuvchi mamlakatlar soni yanada ortib bormoqda - bugungi kunda ular 14 nafarni tashkil etadi. Bugungi kunda SHHT Yevroosiyo qit'asining eng katta ko'p tomonlama institutga aylangan. Ushbu kontekstda uning mamlakatimizning, ham ko'p tomonlama, ham ikki tomonlama diplomatiyasi uchun o'zni va roli o'sishda davom etmoqda. To'rtinchidan, ko'p qutblilikka asoslangan yangi xalqaro munosabatlar tizimi shakllanayotgan bugungi kunda siyosiy, iqtisodiy va madaniy-tarixiy jihatdan bir-biridan sezilarli farq qiluvchi mamlakatlarni muvaffaqiyatli birlashtirgan Shanxay hamkorlik tashkilotiga bo'lgan siyosiy va ilmiy qiziqish tobora ortib bormoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "bu tashkilot madaniy-sivilizatsion qarashlari turlicha, o'z tashqi siyosiy yo'nalishlari va milliy taraqqiyot modellariga ega mamlakatlarni birlashtira olgan o'ziga xos davlatlararo tuzilmadir. Tarixan qisqa davrda SHHT katta yo'lni bosib o'tib, global siyosiy va iqtisodiy tizimning ajralmas qismiga aylandi".

Shu bilan birga, bugun SHHT katta o'zgarishlar oldida turibdi. Bir tomondan, tashkilot tarkibining kengayib borishi uning tarkibida turli xil tarixiy-madaniy shart-sharoitlar, dinlar va sivilizatsiyalar asosida shakllangan, taraqqiyot modellari va tashqi siyosiy qarashlari bir-biridan farq qiluvchi mamlakatlar soni ortib bormoqda. Bu esa o'z navbatida, tashkilotdagi ichki vaziyatni o'zgartirib, uning kun tartibidagi masalalarning ko'payishiga olib kelmoqda. Ikkinchi tomondan, zamonaviy xalqaro munosabatlardagi fundamental o'zgarishlar Shanxay hamkorlik tashkilotida oldiga o'z faoliyatini takomillashtirish va isloh qilish vazifalarini qo'yimoqda.

NATIJA VA MUHOKAMA

Ta'kidlab o'tilganidek, O'zbekiston Respublikasi SHHT doirasida ko'p tomonlama hamkorlikni yanada kengaytirish, jumladan, uning salohiyatidan mamlakatimizning mintaqadagi roli va o'rnini yanada kuchaytirish, milliy va xavfsizlikni ta'minlash, tashkilotga a'zo davlatlar bilan savdo, iqtisodiy, transport va madaniy-gumanitar aloqalarni yanada kengaytirish kabi ustuvor vazifalarni hal etishda samarali foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Shu munosabat bilan, Markaziy Osiyoda yetakchi davlatlardan hamda SHHTning eng faol ishtirokchilaridan biri sifatida tashkilotning istiqboldagi rivojlanish trayektoriyalarini belgilab beruvchi islohot jarayonlariga nisbatan jiddiy munosabatda bo'lishini taqozo etadi.

Aslida O'zbekiston SHHT faoliyatini modernizatsiya qilish va takomillashtirishni faol qo'llab-quvvatlayotgan mamlakatlardan hisoblanadi. Aynan 2022-yil 16-sentabrda Samarqandda bo'lib o'tgan tarixiy SHHT sammitida tuzilmaga a'zo mamlakatlar rahbarlarining "Shanxay hamkorlik tashkilotini takomillashtirish to'g'risidagi" qarori qabul qilingan edi. Shu ma'noda O'zbekistonning SHHTni isloh qilish masalalariga yondoshuvlari qanday ekanligi katta qiziqish uyg'otishi tabiiy. Bizningcha, ular quyidagilardan iborat.

Birinchidan, barcha tashkilotga a'zo davlatlarning SHHT Xartiyasida o'z ifodasini topgan "Shanxay ruhi" tamoiillariga qat'iy sodiqligini ta'minlash, ya'ni tashkilotning ta'sis hujjatlariga o'zgartirishlardan qat'iy nazar aynan mana shu tamoyillarni saqlab qolish.

Ikkinchidan, SHHTning bloklaridan xoli maqomini saqlab qolish, uning faoliyati istiqbolda ham uchinchi mamlakatlar va xalqaro tashkilotlarga qarshi qaratilmasligi kerak. Ochiqroq aytilsa, O'zbekiston mazkur tuzilmani qandaydir siyosiy-harbiy yoki harbiy blokka aylantirish tarafdori emas.

Uchinchidan, SHHTda barcha qarorlarni konsensus asosida qabul qilish tartibini o'zgartirmaslik. Tashkilot Xartiyasidagi konsensus tamoyilining mavjudligi juda muhim hisoblanib, u barcha mamlakatlarning tenghuquqligini belgilab beruvchi asosdir.

To'rtinchidan, SHHTdagi ichki yaxlitlikni kuchaytirish, a'zo davlatlar o'rtasida yaxshi qo'shnichilik, o'zaro hurmat va ishonchni mustahkamlash orqali keng hamkorlik uchun shart-sharoitlarni yaxshilash. Ma'lumki, tashkilotning ayrim a'zolari o'rtasida hanuz chegara va hududiy kelishmovchilar mavjud (masalan, Hindiston va Pokiston o'rtasida, Xitoy va Hindiston o'rtasida) va bu hamkorlik muhitiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Beshinchidan, SHHTning uchinchi mamlakatlar va sherik xalqaro va mintaqaviy tashkilotlar bilan keng, ochiq va konstruktiv hamkorlikni qo'llab-quvvatlash.

SIYOSAT

Oltinchidan, tashkilot doirasida tuzilgan ishchi mexanizmlarni takomillashtirish bilan bir qatorda, istiqbolli hamkorlik yo'nalishlarida (savdo, iqtisodiyot, transport, investitsiya, texnologiyalar, ekologiya va yashil taraqqiyot va boshqalar) yangi hamkorlik formatlarini shakllantirish.

Yettinchidan, SHHT doirasida mintaqaviy xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan hamkorlikni kuchaytirish. Jumladan, O'zbekiston oxirgi yillarda yangi turdagi xavf-xatarlar, xususan, kibermakondagi jinoyatlarga qarshi kurash masalalarida sho'aro hamkorligini kengaytirish va bunda SHHTning Mintaqaviy aksiterror tuzilmasining vakolatlarining kengaytirishga qaratilgan qator tashabbuslarni ilgari surgan.

Sakkizinchidan, iqlim o'zgarishiga hamjihatlikda qarshi kurashish va yashil taraqqiyot sohasida SHHTning mustahkam va istiqbolga yo'naltirilgan kun tartibini shakllantirish. Ushbu o'ta dolzarb masalalar bugunga qadar tashkilot faoliyatida munosib o'rin olmagan. Mazkur yo'nalish ayniqsa iqlim o'zgarishlaridan qattiq aziyat chekayotgan O'zbekiston va Markaziy Osiyoning boshqa mamlakatlari uchun o'ta dolzarb hisoblanadi.

To'qqizinchidan, tashkilotning "yumshoq kuch" sohasidagi, yangi madaniyat, fan, ta'lim va turizm sohasidagi o'zaro hamkorlikni rivojlantirish sohasidagi ulkan salohiyatidan samarali foydalanish. Ta'kidlash joizki, SHHTning madaniy-gumanitar salohiyati juda katta, zero uning jo'g'rofiy makonida qadimiy sivilizatsiyalar va madaniyat o'choqlari bo'lgan mamlakatlar joylashgan, ularning turizm sohasidagi imkoniyatlari juda keng. Qolaversa, 3,2 mlrd aholini o'z ichiga olgan tashkilot o'z salohiyatini faqatgina "yumshoq kuch" vositalari orqaligina to'liq ishga solishi mumkin.

XULOSA

Umuman olganda, ko'rinib turganidek, O'zbekistonning Shanxay hamkorlik tashkilotni isloh qilish masalalariga yondoshuvlari ratsional va pragmatik bo'lib, bir tomondan, o'tgan davr ichida muvaffaqiyatli rivojlanishini belgilab bergan asosiy tamoyillarning daxsizligini ta'minlash, va boshqa tomondan – uning institutsional va huquqiy asoslarini takomillashtirish hamda yangi ustuvor yo'nalishlarni aniqlash orqali serqirrali hamkorlikni ilgari surishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон -2030" Стратегияси тўғрисида"ги 11 сентябр 2023 йилдаги ПФ-158-сонли Фармони. ПФ-158-сонли Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг "Шанхай ҳамкорлик ташкилотининг Самарқанд саммити: ўзаро боғлиқликдаги дунёда мулоқот ва ҳамкорлик" номли мақоласи. 12.09.2022 // <https://president.uz/uz/lists/view/5495>
3. Самарқанд саммити якунида салмоқли ҳужжатлар тўплами имзоланди. 16.09.2022 // <https://www.president.uz/uz/lists/view/5544>